

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Лебедик Лесі Вікторівни
«Теоретичні засади підготовки викладачів вищої школи до
проектування дидактичних систем в умовах магістратури», представлену
на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність дослідження Лебедик Лесі Вікторівни є цілком очевидною з огляду на пріоритети розвитку сучасної вищої освіти. Адже реформування вищої освіти, оновлення нормативно-правової бази професійної діяльності викладача вищої школи, потребують розв'язання проблеми підготовки майбутніх викладачів, підвищення рівня їх професійної компетентності та конкурентоздатності на ринку праці. Цілком очевидно, що підвищення вимог до рівня професійної компетентності викладача потребують якісно нової підготовки викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем в умовах магістратури, формування в них проектувальної майстерності, розвитку проектувального мислення та проектувальної рефлексії.

Відтак актуальність представленого дослідження знаходиться в контексті реалізації суспільних, науково-теоретичних і практичних потреб, що вимагає цілісного обґрунтування теорії і практики підготовки майбутніх викладачів до проектування дидактичних систем. Це також підтверджується і низкою визначених автором суперечностей на концептуальному рівні сучасної вищої освіти, на рівнях визначення цілей, змісту та технологій підготовки майбутніх викладачів, які, безумовно, потребують невідкладного розв'язання.

Важливість дисертаційної роботи підтверджується і її зв'язком з науковою темою кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін „Методолого-теоретичні основи та організаційно-методичні механізми модернізації вищої освіти Полтавщини” (державний реєстраційний № 0116U002583) і кафедри педагогіки та суспільних наук Вищого навчального закладу Укоопспілки „Полтавський університет економіки і торгівлі” за темою „Гуманізація педагогічного процесу у вищій школі” (державний реєстраційний № 0109U006956).

Аналіз змісту дисертації дає підстави вважати, що наукові положення та висновки, сформульовані у ній, є достатньо обґрунтованими та достовірними, що було забезпечене кількома чинниками:

- відповідністю змісту та висновків визначенім завданням;
- комплексним використанням методів науково-педагогічного дослідження (теоретичних, емпіричних, математичної статистики);
- достатньою експериментальною базою дослідження та кількістю респондентів;
- широкою апробацією результатів дослідження на конференціях різного рівня: міжнародних (25), усекраїнських (8), регіональних (8); на засіданнях, теоретичних і методичних семінарах кафедри педагогіки та суспільних наук Вищого навчального закладу Укоопспілки „Полтавський університет економіки і торгівлі”;
- упровадженням результатів дослідження в практику 8 закладів вищої освіти, про що свідчать довідки.

Грунтовний аналіз наукової літератури, глибоке усвідомлення суперечностей та проблеми, яку вони породжують, дало дисерантці змогу коректно визначити науковий апарат дослідження. Зокрема, його предмет логічно узгоджується з об'єктом і метою; чітко сформульовано гіпотезу й завдання дисертації, що уможливило оптимальне визначення загальної стратегії дослідницького пошуку. Окрім того, представлена у вступі концепція дослідження, є достатньо обґрунтованою і сприяє реалізації провідної ідеї дослідження.

Оцінюючи дисертаційну роботу за параметрами новизни, відзначаємо її цілковиту очевидність, оскільки вперше розроблено й експериментально перевіreno науково-методичну систему підготовки викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем, що передбачає цілеспрямовану організацію процесу професійної підготовки студентів та реалізується шляхом взаємодії методологічно-цільової, структурно-змістової, технологічної та діагностичної

підсистем із урахуванням визначених автором умов, що впливають на ефективність здійснення означеної підготовки.

До того ж здобувачі вдалося розширити наукові уявлення про базові поняття дослідження; розробити навчально-методичне забезпечення підготовки майбутніх викладачів до проектування дидактичних систем вищої школи (навчальні програми, посібники, у т. ч. електронні, методичні рекомендації, навчально-методичні комплекси, електронні підручники з дисципліни „Дидактичні системи у вищій школі” для магістрів освітньої програми „Педагогіка вищої школи”).

Поза сумнівом є і практичне значення дослідження, яке полягає в успішній експериментальній перевірці обґрунтованої науково-методичної системи підготовки викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем вищої школи, що дозволяє рекомендувати її до впровадження в освітній процес закладів вищої освіти, які готують майбутніх викладачів вищої школи. Основні положення, результати і висновки проведеного дослідження також можуть бути використані при розробці стандартів фахової підготовки викладачів; при проведенні занять у системі післядипломної педагогічної освіти; для оцінювання рівня професійної компетентності педагогів під час атестації.

Варто відзначити, що подана дисертація побудована на належній джерельній базі, яка представлена: нормативними документами; фундаментальними науковими студіями науковців; працями зарубіжних науковців із загальних питань професійно-педагогічної освіти і підготовки викладача вищої школи; енциклопедичними та періодичними виданнями. Загалом дисертантою проаналізовано 860 наукових джерел (із них 40 – іноземними мовами), в яких досліджувана проблема розглядається під кутом зору філософії, історії, психології, педагогіки, що створило передумови для системного міждисциплінарного висвітлення теми.

Заслуговує на позитивну оцінку структура дисертації, яка переконливо відзеркалює логіку дослідницького задуму. Це дало можливість прослідкувати і визначити рівень розв'язання завдань дослідження.

У першому розділі – «Підготовка викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем в умовах магістратури як наукова проблема» – на підставі аналізу філософських, історико-педагогічних, психолого-педагогічних, науково-методичних джерел досліджено витоки ідей підготовки майбутніх викладачів до проектування дидактичних систем у світовій і вітчизняній педагогіці; схарактеризовано базові поняття дослідження, з'ясовано сутність підготовки майбутніх викладачів до проектування дидактичних систем вищої школи.

У другому розділі – «Теоретико-методологічне обґрунтування змісту підготовки викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем в умовах магістратури» – конкретизовано зміст структурних компонентів означеної підготовки, обґрунтовано методологічні підходи до дослідження обраної проблеми.

Позитивним є вмотивоване визначення методологічних орієнтирів дослідження в розрізі тринадцяти наукових підходів загальнонаукового та конкретно-наукового гатунку: синергетичного, системного, діяльнісного, анрагогічного, акмеологічного, технологічного, особистісного, середовищного, культурологічного, аксіологічного, компетентнісного, деонтологічного та запропонованого проектно-орієнтованого полівалентного інтегративного.

На схвальну оцінку заслуговує встановлення найбільш характерних проблем молодих викладачів, що зумовлюють необхідність удосконалення їхньої підготовки до проектування дидактичних систем; виокремлення основних функцій підготовки викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем в умовах магістратури, які стали основою для розробки науково-методичної системи підготовки викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем; визначення і конкретизація, відповідно до системного і діяльнісного підходів, структурних компонентів підготовки майбутніх викладачів до проектування дидактичних систем вищої школи (мотиваційно-цільовий, когнітивно-діяльнісний, особистісний).

У третьому розділі – «Науково-методична система підготовки викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем в умовах магістратури» – обґрунтовано науково-методичну систему підготовки викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем, схарактеризовано критерії, показники та рівні готовності студентів до проектувальної діяльності.

Варто відзначити, що розроблена система підготовки майбутніх викладачів до проектування дидактичних систем вищої школи уможливлює осмислення способів і формалізацію уявлень про цілісний процес формування структурних компонентів означеної підготовки в умовах закладу вищої освіти, що були визначені у 2 розділі. Позитивним також є висвітлення особливостей авторської системи і схематичне її представлення на рис. 3.1, що сприяє кращому уявленню об'єкта дослідження, вивченю структури і взаємозв'язку його основних складових.

Підсилює теоретичне значення роботи виокремлені і обґрунтовані етапи реалізації науково-методичної системи та педагогічні умови, за яких можлива успішна реалізація системи підготовки викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем в умовах магістратури майбутніх педагогів.

Розроблений критеріальний апарат дослідження логічно співвідноситься з компонентами підготовки, і дозволив дисерантці виокремити рівні готовності викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем за трьома критеріями („мотиваційно-цільовий”, „когнітивно-діяльнісний”, „особистісний”) і трьома рівнями („мінімальний”, „середній”, „високий”), які детально схарактеризовані в додатку В.

У четвертому розділі – «Експериментальна перевірка ефективності науково-методичної системи підготовки викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем в умовах магістратури» – розкриваються загальні питання підготовки та здійснення педагогічного експерименту, представлено навчально-методичне забезпечення й педагогічний інструментарій формування готовності майбутніх викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем, проаналізовано результати експерименту.

У цьому розділі дисерантка довела правильність вихідної методології результатами експериментальної роботи, яка проводилася впродовж 2010–2018 рр., і охопила 317 студентів чотирьох закладів вищої освіти України, що здійснюють підготовку викладачів вищої школи.

Показовим є комплекс емпіричних та статистичних методів науково-педагогічного дослідження, які використала дисерантка на різних етапах експериментальної роботи.

Позитивно оцінюємо детальний опис процесу реалізації науково-методичної системи підготовки викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем, який здійснювався в ході мотиваційно-орієнтаційного, змістово-практичного, контрольно-коригувального етапів; інтеграцію теоретичної і практичної складової підготовки.

Про ефективність здійсненого дослідження свідчать отримані результати, їх якісний та кількісний аналіз, які узагальнені в 11 таблицях і 8 рисунках. Вірогідність отриманих результатів доведена засобами математичної статистики, зокрема за коефіцієнтом кореляції r Пірсона та t – критерієм Стьюдента.

Глибокий і системний аналіз проблеми дослідження дав можливість здобувачці сформулювати достатньо обґрунтовані висновки до розділів та загальні висновки, що відповідають поставленій меті та завданням дослідження.

Матеріали, подані в додатках: фрагмент авторського навчально-методичного посібника, зміст навчальних програм і діагностичної програми проведення експерименту та ін. підсилюють практичне значення роботи.

Заслуговує на схвальну оцінку і фундаментальний доробок Лебедик Л. В., представлений у її 66 працях (із них 55 – одноосібні), серед яких: 2 монографії (одноосібно), 4 методичні рекомендації і програми (2 у співавторстві),

30 статей у наукових фахових виданнях України та інших держав (з яких 20 – у фахових виданнях України, 10 – у зарубіжних виданнях та виданнях, що

входять до наукометричних баз), 28 (із них 8 – у співавторстві) – у збірниках матеріалів і тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Дисертація відповідає основним вимогам щодо його оформлення.

Зміст автореферату повною мірою відображає основні наукові положення дисертаційної роботи.

Однак, поряд із загальною позитивною оцінкою наукових здобутків дисертантки, вважаємо за доцільне, у контексті наукової дискусії, висловити деякі зауваження і побажання:

1. Підрозділ 1.1, заявлений в роботі як «Підготовка викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем в умовах магістратури як проблема професійної педагогіки» має дещо констатувально-описовий характер. Вважаємо, що підсилення його аналітичної складової, а саме: визначення етапів розвитку підготовки майбутніх викладачів до проектування дидактичних систем вищої школи, позитивних тенденцій, труднощів та невирішених проблем на кожному етапі позитивно вплинуло б на зміст роботи та висновки щодо першого завдання дослідження.

2. У роботі недостатньо приділено уваги вивчення зарубіжного досвіду підготовки майбутніх викладачів до проектування дидактичних систем вищої школи, визначення позитивних надбань, які можна було б впровадити в практику вітчизняної вищої школи.

3. Позитивно оцінюючи дослідження автором проблем становлення майбутніх викладачів вищої школи як проектувальників дидактичних систем, напрямів та форм їх проектувальної діяльності (п. 2.2) та проблем у традиційній підготовці студентів (п. 4.1) зауважимо, що доцільно було б дослідити причини існуючих проблем, що доводило би необхідність розробки інноваційної системи такої підготовки та окреслило саме ті аспекти підготовки, які потребують модернізації.

4. Вважаємо, що дисертаційна робота набула б ще більш суттєвих прогностичних ознак, якби ключові компетентності викладача вищої школи були б осмислені в якості контексту базових понять дослідження (п. 1.2).

5. У додатках окрім практичного матеріалу варто було б представити і діагностичний, за допомогою якого проводилось анкетування, бесіди, тестування, про що зазначається в підрозділі 4.1.

Проте зазначені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку результатів представленої дисертаційної роботи й засвідчують її перспективність.

Підсумовуючи вище окреслене, констатуємо, що дисертація «Теоретичні засади підготовки викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем в умовах магістратури» є самостійним і завершеним дослідженням, яке за рівнем наукової новизни і практичного значення відповідає чинним вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними постановами Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 р. № 656 та від 30.12.2015 р. № 1159), а її автор, Лебедик Леся Вікторівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки і психології
дошкільної освіти та дитячої творчості
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова

Підпіс Г. Цвєткова
ЗАВІРЯЮ: зав.канцелярією
НПУ ім. М.П.Драгоманова
Підпись
«18» 06 2019 р.